

A SALÉTROM BÉRBEADÁSA 1705-BEN.

Nos Franciscus dei gratia princeps Rákóczi de Felső-Vadász, comes de Saaros, dux Munkácsiensis et Makovicziensis, dominus perpetuus de Saaros-Patak, Tokay, Regecz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis.

Hogy az egész országban található salétromfundus annyival is jobb móddal s nagyobb industriával erigáltassék, szaporítottassék s abbul a nemes országnak haszna öregbedjék, — végeztük azon salétromfundust s annak officináit nemzetes, vitézlő Lányi Pál hívünknek árendában adni ez alább megirt conditiók szerint esztendeig; mely árendának is esztendeje kezdődik die 1-ma mensis Maii anni currentis.

Elsőben is: Az hol officinák vannak, mindeneket, valamely eszközök s apparamentumok vadnak, hiteles emberek conscriptiójok által végye kezéhez, hogy azokat tempore expletionis arendae, úgy kivántatván, resignálhassa, transmittálván hozzánk azon eszközöknek s apparamentumoknak specificatióját; s a mely kész salétrom találtatik, azt ne reserválja, sőt administrálja fiscális tiszték kezekhez, hogy administrálják portörő házainkban.

Az találtató nyers salétromnak mázsájának árát az fiscusnak (melyért a' fiscus megfizetett) refundálja, vagy acceptálja az általa administrálandó salétrom árában, sőt az mit post conscriptionem et assignationem praemissae officinae salis nitri épít s erigál maga költségével, azt aestimáltatván, post expletionem arendae exsolváltatjuk. Hogy pedig annyival is inkább más helységekben az salétromnak átlapotját promoveálhassa és építhesse, adattatik azon költségre flor. Rhenensium 1000, kirül is tartozik számot adni; az üstök iránt pedig requirálja nemzetes, vitézlő Berthóthi Ferencz hívünket. Azután más 1000 forint is assignáltatik ő kegyelmének Keczer Sándor uram által.

Nyers téglával való bekerítettetéséről az *kállai salétromos háznak* tevén dispositiót, Tiszán túl való fiscális tisztünket urgeálja parancsolatunknak végbenvitelére és ha maga saját gondviseletlensége miatt az salétromos ház megég, maga tartozik azt reparálni, holott pedig más szerencsétlenségből következik, az fiskus reparálja.

Vigyázzon szorgalmasan, se maga, sem pedig más számára nyers s kész salétromot ne adjon s ne is adasson, élete s jószága elvesztése alatt, hanem azt a fiscus számára megtartván, parancsolatunkbul az portörő házakhoz adja arra rendelt tiszteink kezekhez erga recognitionem; és hogy az salétromot fogyatkozás nélkül vehesse, anticipáltatik kezéhez kétezer rhen. forint, id est: flor. Rhen. 2000, mely is általa administrálandó salétrom árában tempore ultimi computus imputáltassék.

Hogy annyival is az salétromos helyek nagyobb készséggel s haszonnal administrálják az salétromot, — az régi *salétrom-főző embereket* az szekerezésből, gyalogszères adásbul esztendeig, — az új salétromos fundust erigálókat, míveseket az élésadásbul, szekerezésből, gyalogszères adásbul fél esztendeig eximáltuk; maga is mañuteneálja nemes *Szabolcs vármegye* ezen exemptusokat, sőt ha impediáltatnának, recurráljon praefectusunkhoz és ha renitensek volnának azon parasztok az salétromfőzésben, vagy alattomban másnak eládják, az industriára fogság által is compellálja, az ellopásért pedig azoknak s másoknak is, akik ennek ellopásában comperiáltatnak, nálok található jószágokat maga számára confiscálja és minden privilégiumoktul és immunitásóktul megfosztásanak azon helységek vagy falusiak; mindazonáltál, ha nemes ember comperiáltatik ezen vétekben s kezénél nem éri, procedáljon törvényesen a nemes vármegye ellene; sőt valamely jussal eddig az fiscus azon salétrom-officinát s fundust és beneficiumokat administrálta, administrálja.

Megengedtük, hogy az mely salétrom az *bányavárosokra* kívántatik, annak az árát a fiscusnak flor. 24, id est huszonnégy magyar forintokkal bányavárosi adminisztrátorunk recognitiója szerint exsolválván, szállíttatassa maga szekeren költségén, másuvá sehová se.

Az kállai salétromon kívül való salétromos helyeket revideálván és perlustrálván mennyiben telik egy mázsa salétrom és minémű módon a nemes ország javára lehetne oeconomizálni, a fiscus költségével ahoz értő embereket applicálván és requisitumokat megszerelvén, bennünket tudósítván, lehessen ezek iránt is újabb accordára accessusa.

Mivel pedig különbféle helységeknek különbféle requisitumok kívántatnak, ha az kállai salétromos officinán kívül az aréndátor valamely fiscális jószágának praefectusához vagy tisztihez salétromhoz tartozandó requisitumok és vecturázások iránt recurrál, assistálnak.

Négy hajdú az salétromos házhoz és salétromnak comitivájára adattatnak, melyeknek is fiscális praefectusunktul lézen rendes azon fizetések, a mely több fiscálításokban az oly hajdúknak vagy darabantóknak exsolváltatik,

... Obligáltatik arra, hogy az idő-s alkalmatlóságra vigyázzon, jövődö-beli ország haszna jobbításában szorgalmatoskodván. Mennél jobb rend-ben lehet a salétrom állapotját reducálja: holott pedig resten s károsan vigyázna. Ezén salétrom állapotjára s bészédésére s kifizetésére, az fiscusrakó-ha mi kára következik, azt is refundálja.

Tartozik pedig az kállai kezé alá gyilt az salétromnak az mázsáját az bécsi 100 fontos mázsával 13, (*id. est*) tizenhárom magyar forintokon béadni; — az mely nyers salétromnak tudniillik mázsája az régi salétromos szűrűktől 6, id est hat magyar forintokon vétetik bé, az mely pedig az mostan erigált salétromos új szűrűktől administráltatik, melynek mázsáját fl. 7, id est hét magyar forintokkal exsolválja, — azt 14, tizennégy magyar forintokon béadni. Mely két rendbeli perceptióit tartozik tempore administrationis comprobálni Tiszán túl lévő praefectusunk előtt, hogy az szerint tudhassa minden administráció után plenaria és infallibilis ez exsolutiót is; amint hogy toties quotis salétromot adminis-trál, praemisso limitato pretio megnevezett praefectusunk tartozik be-venni. És hogy az parasztság szoktaltassék az salétromnak igazán való főzésére, praescindáltassék minden ravaszága, melylyel az fiscus is jövődöben megkárosodnék 24 *lotos* (?) salétromot acceptálni.

Ramocsaházi György uramnak az salétrom iránt.

Az egész országban találtató salétromos fundusokat s azoknak officináit, mivel Kegyelmeddel communicálandó cessionálisunk szerint nemzetes, vitézlő Lányi Pál hívünknek kezéhez bocsátottuk, hogy azon salétromos fundusok és officinák annyival is nagyubb industriával és haszonnal erigáltassanak, elsőben is Kegyelmed ahoz való minden eszközöket és apparamentumokat inventáltatván és conscribáltatván, a szerint adja kezéhez, hogy az arenda eltelése idején a szerint is resignálhasson mindeneiket. És hogy azon salétromos ház annyival is nagyobb securitásban légyen, resolváltuk az kállai salétromos házat téglával környülvétetni; melyet is Kegyelmed mentül hamarább a szerint vétesse környül. És hogy az salétromhoz való szükséges eszközöknek s appa-mentumoknak megszerzésében is rövidség ne legyen, adjon kezéhez flor. Rhen. 1000. Az salétrom-beszédésre anticipative adjon Rhen. flor. 2000 kezéhez, observálván az salétrom bevételében, hogy az salétromos helyekről a minémü salétrom készül, 13 forintjával annak mázsáját, az új szűrűkről álló salétromnak pedig 14 magyar forintokkal exsolválja Kegyelmed angariánként; melyről tartozik Kegyelmed előtt hiteles documentumokkal praesentálni, mennyi ó és új szü(rü)rül vett salétromot ad be; és a mely 2000 Rhen. forintokat most anticipál, azt Kegyelmed

az utolsó angarián subtrahálja az általa administrálandó salétrom árából. Rendeltetvén pedig az salétromos házhoz és olykor salétrom-kiséréshez is négy hajdúk vagy darabantok, azoknak is fizetéseket órul hora, úgy mint több fiscalításokban lévő darabantoknak és hajdúknak Kegyelmed adja ki. Egyébiránt is ezen salétrom árendájáruul való cessionálisunk tenora szerint megnevezett hívünknek assistáljon.

Agriae 29. Aprilis, anno 1705.

Éredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának utasításai közt.